

KIRGIZ TÜRKÇESİ KUR'ÂN-I KERÎM TERCÜMESİNDE ESMÂ'ÜL-HÜSNÂ

Esmâ-ul Husna in The Quran Translation Done Through Kirghiz Turkish

Erol TOPAL*

Gazi Türkiyat, Güz 2018/23: 45-69

Öz: Esmâ'ül-Hüsnâ araştırmacıların daima ilgisini çeken bir konu olmuştur. Esmâ'ül-Hüsnâ konusunda bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmadaki amaç, Allah'ın en güzel isimleri anlamına gelen Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Kirgiz Türkçesi Kur'ân-ı Kerîm tercümesindeki karşılıklarını belirlemektir. Çalışmanın giriş bölümünde Esmâ'ül-Hüsnâ tabirinin geçtiği ayetler, sayısı ve bunların Kirgiz Türkçesi Kur'ân-ı Kerîm tercümesindeki karşılıkları belirtilmiştir. İkinci bölümde, Allah'ın isimlerinin Kirgizce karşılıkları ayet numaralarıyla birlikte verilmiş, Kirgizce anlamları yazılmış ve her kelime için kelimenin geçtiği ilk ayet örnek olarak gösterilmiştir. Sonuç kısmında Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de -isim olarak- yer alan 77 ismine Kirgiz Türkçesi Kur'ân tercümesinde 227 karşılık verildiği tespit edilmiştir. Yapılan sınıflandırma sonucu bu 77 ismin tercümesinde Türkçe, Arapça+Türkçe, Türkçe+Arapça, Farsça+Türkçe, Türkçe+Farsça+Arapça, Arapça, Farsça, Arapça+Farsça ve Farsça+Arapça kelimeler veya kelime grupları kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, Esmâ'ül-Hüsnâ'ya Kirgiz Türkçesi Kur'ân tercümesinde verilen bütün karşılıkların hangi dile ait olduğu belirtilmiş ve frekans sayıları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Esmâ'ül-Hüsnâ, Kirgiz Türkçesi, Söz Varlığı

Abstract: Esmâ'ul-Husna has always been a subject of great interest for the researchers. A great many studies have been carried out Esmâ'ül-Hüsnâ, standing for the most beautiful names of Allah. The aim of the study is to identify the equivalents of the beautiful names of Allah that are mentioned in the Holy Quran written in Kirghiz Turkish Quran translation. In the introduction section, brief information about Esmâ-ul Husna and about the nature of the study is given. The second section specifies the verses from the Quran where the term Esmâ-ul Husna takes place, their numbers and their equivalents in the Kirghiz Turkish Quran translation. The third section of the study gives the Kirghiz equivalents of the names of Allah with the number of the verses, provides the Kirghiz definitions of the names, and then gives one verse from Holy Quran translated in Kirghiz Turkish language as an example of each equivalent. The conclusion section reveals that 227 equivalents are given in Kirghiz Turkish Quran translation for the 77 beautiful names of Allah mentioned in the Holy Quran. The results of the classifications indicate that Turkish, Arabic+Turkish, Turkish+Arabic, Persian+Turkish, Turkish+Persian+Arabic, Arabic, Persian, Arabic+Persian and Persian+Arabic words and word phrases were used in the translations of these 77 names. Moreover, the study states the language origins of all equivalents given for Esmâ-ul Husna in the Kirghiz Turkish Quran Translation and provides their frequency numbers.

Keywords: Holy Quran, Esmâ-ul Husna, Kirghiz Turkish, Vocabulary

1. GİRİŞ

Esmâ'ül-Hüsnâ gerek ilahiyatçıların gerekse dilcilerin ilgisini çeken bir konu olmuştur. Arapça bir terkip olan ve “En Güzel İsimler” manasına gelen Esmâ'ül-

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE. sozbek06@hotmail.com, Gönderim Tarihi: 12.02.2018 / Kabul Tarihi: 17.08.2018

Hüsnâ tabiri, Allah'ın isimleri için özel isim mahiyeti kazanmıştır. Esmâü'l-Hüsnâ üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Suat Ünlü, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ" adlı makalesinde bu çalışmaları zikretmiştir (Ünlü 2007). Burada Esmâ'ül-Hüsnâ üzerine daha önce yapılmış çalışmalardan bahsedilmeyecektir. Bu çalışmanın amacı, Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'an-ı Kerim tercümesindeki karşılıklarını belirlemektir. Belirlenen isimler üzerinde başka bir inceleme yapılmayacaktır.

Bu incelemede, Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Kırgızca karşılıkları verilirken Alauddin Mansur tarafından yapılmış olan tercüme esas alınmıştır (Mansur 2001). Çalışmada, Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Kur'an-ı Kerim'de isim olarak geçenleri tespit edilerek madde başı olarak verilmiştir. Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'an-ı Kerim tercümesindeki karşılıkları ise isimlerin ilk önce Türkiye Türkçesindeki anlamlarına daha sonra bu anlamların Kırgız Türkçesindeki karşılıklarına bakılarak ayet ayet tespit edilmiş ve Arapça isimlerden oluşan madde başlıklarının altında Kırgız Türkçesindeki karşılıkları alt başlıklar halinde numaralandırılarak verilmiştir. Ayrıca her kelime veya kelime grubu Kiril alfabesiyle de yazılmıştır. Tespit edilen her ayrı karşılığın ayet numaraları gösterilmiştir. Kelimelerin Kırgızca anlamları Kırgız Türkçesi sözlüklerinden yararlanılarak yazılmıştır. Her karşılık için Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'an-ı Kerim tercümesinden kelimenin geçtiği ilk ayet italik biçimde numarası koyu renkli yazılmak suretiyle örnek olarak verilmiştir. Bir kelime aynı ayette iki veya daha fazla geçmişse bu, ayet numarasında üst olarak gösterilmiştir. Kelimeler okunurken Kırgız Türkçesinin ses özellikleri dikkate alınmış kelimelerin okunuşu ile ilgili değişiklik yapılmamıştır. Alauddin Mansur'un isimlere verdiği karşılıklarda düzeltme yoluna gidilmemiştir. İsimler olduğu gibi aktarılmıştır. Esmâ'ül-Hüsnâ'nın bazıları Kur'an-ı Kerim'de fiil olarak geçmektedir. Çalışmada, Kur'an'da fiil olarak geçenlerin Kırgızca karşılıkları verilmemiş, bu isimlerin karşısına 'fiil olarak geçmektedir' notu düşülmüştür. Kur'an-ı Kerim'de olmayan, hadislerde zikredilen isimler için "Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir" ifadesi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında kelimeler, ekleri dikkate alınmadan köklerine göre sınıflandırılmış, kelimelerin ait olduğu diller ve frekans sayıları belirtilmiştir.

2. ESMÂ'ÜL-HÜSNÂ TABİRİNİN GEÇTİĞİ AYETLER, SAYISI VE KIRGIZ TÜRKÇESİ KUR'ÂN TERCÜMESİNDEKİ KARŞILIKLARI

Esmâ'ül-Hüsnâ terkihi, Kur'an-ı Kerim'de iniş (nüzul) sırasına göre, Araf 180., Taha 8., İsrâ 110. ve Haşr 24. ayet olmak üzere dört yerde geçmektedir. Bunlara Kırgız Türkçesi Kur'an-ı Kerim tercümesinde Araf 180. ayette "acayıp ısmıdar", Taha 8. ayette "eñ körköm ısmıdar", İsrâ 110. ayette "körköm ısmıdar", Haşr 24. ayette "eñ sonun ısmıdar" karşılıkları verilmiştir.

Esmâ'ül-Hüsna'nın sayısı konusunda birliktelik sağlanamamıştır. Bazı hadislerde sayı 101 (Karagöz vd. 2010: 151), bazı hadislerde ise 99 (Ünlü 2007: 218)dur. Kaynaklarda verilen isim listeleri de birebir tutmamaktadır. Bazı kaynaklar Allah'ın isimlerinin yanında sıfatlarını da isim listesine dâhil etmiştir (Karagöz vd. 2010: 151-162). Tirmizi, İbni Mâce gibi meşhur hadis kitaplarında geçen şu hadis-i şerifte Allah'ın isimleri sayısı 99 olarak belirtilmektedir: "*Şüphesiz Allâh'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim onları ezberleyip, mânâsını düşünerek sonuna kadar sayarsa, cennete girer.*" Hadiste zikredilen isimler şunlardır: Allah, er-Rahman, er-Rahim, el-Melik, el-Kuddüs, es-Selâm, el-Mü'min, el-Müheymin, el-Aziz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, el-Ĥâlık, el-Bâri^c, el-Musavvir, el-Gaffâr, el-Kahhâr, el-Vehhâb, er-Rezzâk, el-Fettâh, el-Âlim, el-Kâbız, el-Bâsıt, el-Hâfid, er-Râfi^c, el-Muizz, el-Müzill, es-Semî^c, el-Basir, el-Hakem, el-Adl, el-Latîf, el-Ĥabîr, el-Halîm, el-Azîm, el-Gafûr, eş-Şekûr, el-Aliyy, el-Kebîr, el-Hafîz, el-Mukîr, el-Hasîb, el-Celîl, el-Kerîm, er-Rakîb, el-Mucîb, el-Vâsi^c, el-Hakîm, el-Vedûd, el-Mecîd, el-Bâ'is, eş-Şehîd, el-Hak, el-Vekîl, el-Kavî, el-Mefîn, el-Velî, el-Hamîd, el-Muhsî, el-Mübdî^c, el-Muîd, el-Muhyî, el-Mumîr, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Vâcid, el-Mâcid, el-Vâhid, el-Ehad, es-Samed, el-Kâdir, el-Muktedir, el-Mukaddim, el-Muahhir, el-Evvel, el-Âhir, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Vâlî, el-Müteâl, el-Berr, et-Tevvâb, el-Muntekım, el-Afüvv, er-Ra'ûf, Mâlikü'l-Mülk, Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm, el-Muksıt, el-Câmi^c, el-Ganî, el-Muġnî, el-Mâni^c, ed-Dârr, en-Nâfi^c, en-Nür, el-Hâdî, el-Bedî^c, el-Bâkî, el-Vâris, er-Reşîd, es-Sabûr. Bu çalışma, sözü edilen hadiste geçen isimler dikkate alınarak yapılmıştır.

3. ESMÂÜ'L-HÜSNÂ'NIN KIRGIZ TÜRKÇESİYLE YAPILMIŞ KUR'ÂN-I KERİM TERCÜMESİNDEKİ KARŞILIKLARI

Esmâ'ül-Hüsna'nın başında Allah ismi yer almaktadır. Allah ismi, diğer isimlerin hepsini kendinde toplar. Tek başına hiçbir varlığa ad olarak verilemez. Allah'ın diğer isimleri, Allah'ın sıfatları durumundadır. Allah ismi Kur'ân'da 2697 kez geçer. Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'ân tercümesinde Allah lafzına karşılık olarak **Alla** kelimesi tercih edilmiştir "*Meerimdüü cana İrayımduu Allanın ismi menen.*" 1/2.

Bu bölümde, Arapça sözlerden oluşan Esmâ'ül-Hüsna'nın çalışmanın esasını oluşturan Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'ân-ı Kerim tercümesindeki karşılıkları ele alınmıştır. Esmâ'ül-Hüsna'nın Arapça isimleri esas alındığından madde başlıkları bu isimlere göre belirlenmiş, alt başlıklarda sıralanan isimler ise bu isimlerin Kırgız Türkçesiyle yapılmış Kur'ân-ı Kerim tercümesindeki karşılıkları dikkate alınarak numaralandırılmıştır.

3.1. رَحْمٰن er-Rahman: Esirgeyen, Bağışlayan

3.1.1. **rahman (pаhман):** Dünyada her canlıya, kâfir ayırt etmeksizin herkese

merhamet eden Allah." *'Rahmanın balası bar', deşti.*" 19/88, 19/91, 19/92, 19/93, 19/96, 19/18, 19/26, 19/44, 19/45, 19/58, 19/61, 19/69, 19/75, 19/78, 19/85, 19/87, 21/26, 21/36, 21/42, 21/112, 20/5, 20/108, 20/109, 26/5, 25/26, 25/59, 25/63, 25/60², 36/11, 36/15, 36/23, 36/52, 41/2, 43/17, 43/19, 43/20, 43/33, 43/36, 43/45, 43/81, 50/33, 55/1, 67/3, 67/19, 67/20.

3.1.2. meerimdüü (мееримдүү): Hoş, nazik, (nezaketli) sevimli. "Meerimdüü cana İrayımduu Allanın ismi menen." 1/1, 1/3, 27/30, 13/30, 59/22.

3.1.3. meerman (меерман): Şefkatli. "... Al meerman cana İrayımduu Tenjirden başka eç kaday Tenjir cok." 2/163.

3.1.4. rahman-meerimdüü (раһман-мееримдүү): Merhametli-nazik "... Alla dep, çakırgıla, ce Rahman – Meerimdüü, dep çakırgıla..." 17/110, 20/90, 67/29.

3.1.5. meerimdüü zat (мееримдүү зат): Merhamet sahibi kişi. "Rabiñ tarabıman – asmandar menen Cerdin cana alardın ortosundağı bar nerselerdin Rabbisi bolgon Meerimdüü Zat tarabıman ..." 78/37, 78/38.

3.2. رحیم er-Raḥīm: Esirgeyen, Bağışlayan

3.2.1. İrayımduu (ырайымдуу): Rahmetli, iyi kalpli. "Meerimdüü cana İrayımduu Allanın ismi menen." 1/1, 1/3, 2/128, 2/160, 2/163, 2/173, 2/182, 2/192, 2/199, 2/218, 2/226, 16/115, 64/14.

3.2.2. meerman zat (меерман зат): Şefkali kişi. "Al toobolordu kabil kılıuçu meerman zat" 2/37.

3.2.3. meerimdüü (мееримдүү): Hoş, nazik, (nezaketli) Sevimli. "Albette al, keçirüümdü, meerimdüü" 2/54, 2/143, 3/31, 3/89, 3/129, 4/25, 4/64, 4/110, 5/3, 5/39, 5/74, 5/98, 6/54, 6/145, 6/165, 7/153, 7/167,8/69, 8/70, 9/5, 9/27, 9/91, 9/99, 9/102, 9/117, 9/118, 10/107, 11/41, 11/90, 12/53, 12/98, 14/36, 15/49, 16/7, 16/18, 16/47, 16/110, 16/119, 17/66, 22/65, 24/5, 24/20, 24/22, 24/62, 26/9, 26/68, 26/104, 26/122, 26/140, 26/159, 26/175, 26/191, 26/217, 27/11, 27/30, 28/16, 32/6, 34/2, 36/58, 39/53, 41/2, 42/5, 44/42, 49/5, 49/12, 49/14, 52/28, 57/9, 57/28, 59/10, 59/22, 60/7, 60/12, 66/1, 73/20.

3.2.4. meerimdüü zat (мееримдүү зат): Merhamet sahibi kişi. "Albette, Alla toobolordu kabil kılıuçu cana meerimdüü zat" 4/16, 4/29, 4/96, 4/100, 4/106, 4/129, 4/152, 5/34, 9/104, 25/6, 33/24, 33/43, 33/50, 33/59, 33/73, 36/5, 41/32, 46/8, 58/12, 25/70.

3.2.5. meerimdüü bolgon zat (мееримдүү болгон зат): Merhamet sahibi olan kişi. "Albette Alla keçirüümdü cana meerimdüü bolgon zat" 4/23, 33/5, 48/14.

3.2.6. İrayım eesi (ырайым эеси): Merhamet sahibi. "Al kuduret cana İrayım eesi" 30/5.

3.2.7. İrayım kılıuçu (ырайым кылуучу): Merhamet kılan. "... keçürüm kılıuçu cana (alarga) İrayım kılıuçu" 24/33.

3.3. قُدُّوس el-Ğuddûs: Her Türlü Eksiklikten Münezzeħ

3.3.1. padişa (пaдыша): Padişah "... eç kaday Kuday cok, bir gana anın özü bar. Al padişa..." 59/23, 62/1.

3.4. سَلَام es-Selâm: Esenlik ve Emniyet Veren

3.4.1. aman kılıuçu (аман кылуучу): Emin kılan. "... eç kaday Kuday cok, bir gana anın özü bar. Al padişa taza-sırtkabi aman kılıuçu..." 59/23.

3.5. مُؤْمِن el-Mü'min: Güven ve Huzur veren

3.5.1. aman kılıuçu (аман кылуучу): Emin kılan. "... eç kaday Kuday cok, bir gana anın özü bar. Al padişa taza-sırtkabi aman kılıuçu..." 59/23.

3.6. مَلِك el-Melik: Her şeyin Sahibi

3.6.1. kuduret eesi (кудурет эеси): Kudret (güç) sahibi. "... körüp-bilip turuuçu, kuduret eesi..." 59/23.

3.6.2. padişa (пaдыша): Padişah "Çımgı padişa-Alla (baarıman) cogoru" 20/114, 23/116, 62/1, 114/2.

3.7. مُهَيْمِن el-Müheymin: Kâinatın Bütün İşlerini Gözetip, Yöneten

3.7.1. körüp-bilip turuuçu (көрүп-билип туруучу): Görüp-bilip duran. "... körüp-bilip turuuçu, kuduret eesi..." 59/23.

3.8. عَزِيز el-‘Azîz: Tek ve Her Galip Olan, Yenilmeyen

3.8.1. kudurettüü (кудуреттүү): Kudretli, güçlü. "Albette, Alla kudurettüü cana daanışman" 2/220, 2/228, 2/260, 8/63, 8/67, 9/40, 9/71, 22/40, 22/74, 26/9, 26/104, 26/122, 26/159, 26/191, 27/9, 32/6, 35/28, 38/9, 38/66, 39/1, 39/37, 40/2, 40/42, 42/3, 42/19, 43/9, 44/42, 45/2, 46/2, 57/25, 58/21, 67/2.

3.8.2. kuduret egesi (кудурет эгеси): Kudret (güç) sahibi. "... Albette sen kuduret cana daanakerlik egesisiñ" 2/129.

3.8.3. kudurettüü zat (кудуреттүү зат): Kudretli-güçlü kişi. (Allah) "... albette, Alla kudurettüü, daanışman zat." 2/209, 2/240, 3/18, 14/4, 33/25, 34/6, 36/5, 36/38, 39/5, 41/12, 54/42.

3.8.4. kuduret eesi (кудурет эеси): Kudret (güç) sahibi. "Alla kuduret eesi cana öç aluu eesi" 3/4, 4/158, 4/165, 5/38, 5/95, 5/118, 29/26, 29/42, 30/5, 30/27, 31/9, 31/27, 34/27, 35/2, 40/8, 45/37, 57/1, 59/1, 59/23, 59/24, 60/5, 61/1, 62/1, 62/3, 64/18, 85/8.

3.8.5. kudurettüü daanışman (кудуреттүү даанышман): Güçlü ilim ve irfan sahibi. "Al kudurettüü daanışman" 3/6.

3.8.6. bardık nersege küçü cetüüçü (бардык нерсеге күчү жетүүчү): Var olan

nesneye gücü yeten. "... *allette Allanın özü gana bardık nersege küçü cetüücü cana daanışman.*" 3/62.

3.8.7. küç-kuduret eesi (күч-кудурет эеси): Güç-kudret sahibi. "... *küç-kuduret eesi bolgon Allanın...*" 3/126, 11/66.

3.8.9. kuduret eesi bolgon zat (кудурет эеси болгон зат): Kudret sahibi olan kişi. "... *Allette Alla kuduret cana daanışmandık eesi bolgon zat.*" 4/56, 14/1, 16/60, 48/7, 48/19.

3.8.9. üstömdük kılıuçu (үстөмдүк кылуучу): Üstünlük-hakimiyet kılan. "*Çımdıgında Alla üstömdük cana daanışman*" 8/10, 14/47, 26/68, 26/175, 27/78.

3.8.10. üstömdük eesi (үстөмдүк эеси): Üstünlük-hakimiyet sahibi. "... *Allette Alla üstömdük cana daanışmandık eesi*" 8/49.

3.8.11. üstöm (үстөм): Üstün, hakim. "*Şek-kümönsüz rabbıñdın özü üstöm, meerimdüü*" 26/140.

3.8.11. üstömdük kılıuçu-aziz (үстөмдүк кылуучу-азиз): Üstünlük-hakimiyet kılan muhterem. "*Üstömdük kılıuçu-aziz cana meerimdüü (Allaga) tobokel kılğın*" 26/217.

3.9. جَبَّار el-Cebbâr: Emir ve Yasaklarını, Hüküm ve Kurallarını Yaptırmaya Gücü Yeten

3.9.1. boysunduruucu (бойсундуруучу): Boyun eğdiren, itaat ettiren. "... *körüp-bilip turuuçu, kuduret eesi, boysundurucu, çoñdık eesi*" 59/23.

3.10. مُتَكَبِّر el-Mütekebbir: İhtiyaç ve Noksanlığı Gerektiren Her Şeyden Münezzeh, Pek Yüce ve Ulu

3.10.1. çoñdık eesi (чоңдык эеси): Büyüklük sahibi. "... *körüp-bilip turuuçu, kuduret eesi, boysundurucu, çoñdık eesi*" 59/23.

3.11. خَالِق el-Hâliq: Her Şeyi Yaratan

3.11.1. bardık nersenı caratuucu (бардык нерсени жаратуучу): Var olan nesneleri yaratan. "*Al bardık nersenı caratuucu*" 6/102.

3.11.2. bardık nersenin caratuucusu (бардык нерсенин жаратуучусу): Var olan nesnelerin yaratıcısı. "... *Aytkın: Alla bardık nersenin caratuucusu cana al ceke üstömdük kılıuçu*" 13/16, 39/62.

3.11.3. caratuucu (жаратуучу): Yaratan. "... *Alladan özge dağı bir caratuucu barbı?*" 35/3, 52/35, 59/24.

3.11.4. bütkül nerselerdin caratuucusu (бүткүл нерселердин жаратуужусу): Bütün nesnelerin yaratıcısı. "*Mına uşul Alla Rabbıñer, al bütkül nerselerdin caratuucusu...*" 40/62.

3.12. بَارئ el-Bâri': Yaratan, Örneği Olmadan Varlıkları Var Eden

3.12.1. bar kılıuçu (бар кылуучу): Var eden, yaratan. " *Al Alla caratuucu, (cokton) bar kılıuçu...*" 59/24.

3.13. مُصَوِّر el-Muşavvir: Yaratıklara Şekil ve Özellik Veren

3.13.1. sıpat-кеур берүүчү (сыпат-кейп берүүчү): Şekil-kılık verici." *Al Alla caratuucu, (cokton) bar kılıuçu sıpat-кеур берүүчү*" 59/24.

3.14. غَفَّار el-Ġaffâr: Çok Affeden, Çok Bağışlayan, Günah Ne Kadar Çok Olursa Olsun Yine Bağışlayan

3.14.1. keçirümdüü (кечирүмдүү): Affedici, affeden. "... *Kudurettü cana keçirümdüü Rabbısı*" 38/66.

3.14.2. keçirümdüü zat (кечирүмдүү зат): Affedici kişi (zat). "... *Al kudurettüü cana çeksiz keçirümdüü zat*" 39/5, 40/42, 71/10.

(20/82. ayette bu kelime fiil olarak "keçiremin" biçiminde tercüme edilmiştir.)

3.15. غَفُور el-Ġafûr: Çok Affeden, Çok Bağışlayan

3.15.1. keçirümdüü (кечирүмдүү): Affedici, affeden. "... *albette Alla keçirümdüü, irayımduu*" 2/173, 2/182, 2/192, 2/199, 2/218, 2/225, 2/226, 2/235, 3/129, 4/25, 4/110, 5/3, 5/39, 5/74, 5/98, 5/101, 6/54, 6/145, 6/165, 7/153, 7/167, 8/69, 8/70, 9/5, 9/27, 9/91, 9/99, 9/102, 10/107, 11/41, 12/53, 14/36, 15/49, 16/18, 16/115, 18/58, 24/5, 24/22, 24/62, 27/11, 34/2, 35/28, 35/30, 35/34, 39/53, 42/5, 49/5, 49/14, 57/28, 60/7, 60/12, 66/1, 67/2, 73/20.

3.15.2. keçirüüçü (кечирүүчү): Affedici. "... *Alla keçirüüçü, meerimdüü*" 3/31, 3/89, 12/98, 16/110, 16/119, 22/60, 28/16, 64/14.

3.15.3. keçirümdüü bolgon zat (кечирүмдүү болгон зат): Affedici olan kişi (zat). "... *albette Alla keçirümdüü cana meerimdüü bolgon zat.*" 4/23, 33/5, 48/14.

3.15.4. keçirümdüü zat (кечирүмдүү зат): Affedici kişi (zat). "... *albette Alla keçirümdüübooruker zat*" 3/155, 4/43, 4/96, 4/99, 4/100, 4/129, 4/152, 5/34, 17/44, 25/6, 25/70, 33/24, 33/50, 33/59, 35/41, 41/32, 46/8, 58/12.

3.15.5. keçirüüçü zat (кечирүүчү зат): Affeden kişi (zat). "... *antkeni al toobo kılıuçulardı keçirüüçü zat*" 17/25, 58/2.

3.15.6. keçirim kılıuçu zat (кечирүм кылуучу зат): Affeden kişi (zat) "... *albette Alla keçirim kılıuçu cana meerimdüü zat*" 4/106, 33/73, 42/23.

3.15.7. keçirim kılıuçu (кечирүм кылуучу): Affeden. "... *keçirim cana irayım kılıuçu*" 24/33.

3.15.8. keçirim kılıuçu parvardiger (кечирүм кылуучу парвардигер): Affeden Rab. "... *al zatka şugur kılğıla pakiza şaap keçirim kılıuçu parvardiger.*" 34/15.

3.15.9. keçirimdүү dos (кечирүмдүү дос): Affeden dost. "Al keçirimdүү dos" 85/14¹.

3.16. el-Ġaniyy: Zengin, Hiçbir Şeye İhtiyacı Olmayan

3.16.1. beymuktac (беймуктаж): Muhtac olmayan. "... Alla beymuktac cana cumşak" 2/263, 14/8, 22/64.

3.16.2. beymuktac zat (беймуктаж зат): Muhtac olmayan kişi. "... albette Alla beymuktac cana maktoogo ılayık zat" 2/267, 31/12, 57/24.

3.16.3. бүткүл aalamdarga muktac bolbogon zat (бүткүл ааламдарга муктаж болбогон зат): Bütün alemlere muhtac olmayan zat. "... Alla бүткүл aalamdarga muktac bolbogon zat" 3/97.

3.16.4. eç nersege muktac bolbogon zat (eç нерсеге муктаж болбогон зат): Hiçbir nesneye muhtac olmayan zat. "... Alla eç nersege muktac bolbogon cana maktoogo tatıktuu zat" 4/131.

3.16.5. muktac emes (муктаж эмес): Muhtac değil. "Rabbıñ (eç nersege) muktac emes cana meerimdүү" 6/133, 27/40, 60/6, 64/6.

3.16.6. eç nersege muktac emes (eç нерсеге муктаж эмес): Hiçbir nesneye muhtaç değil. "... Al eç nersege muktac emes ..." 10/68.

3.16.7. beykacat-beymuktac (бейкажат-беймуктаж): Haceti olmayan- muhtac olmayan. "... Antkeni Alla bardık aalamdan beykacat-beymuktac." 29/6.

3.16.8. beykacat (бейкажат): Haceti (ihtiyacı) olmayan. "... Albette Allanın özü beykacat (eç nersege) muktac bolbogon cana alkoo-maktoogo ılayık zat." 31/26, 39/7.

3.16.9. muktac bolbogon zat (муктаж болбогон зат): Muhtac olmayan zat (kişi) "... Allanın özü gana (bardık aalamdarga) muktac bolbogon cana (bardık) maktoogo tatıktuu zat" 35/15.

3.16.10. beykacat-muktac emes (бейкажат-муктаж эмес): Haceti yok. Muhtaç değil. "... Alla (silerdin sadaga-kayrımdıulugunardan) beykacat-muktac emes ..." 47/38.

3.17. el-Ġahhâr: Devamlı Galip Olan, Yenilmeyen

3.17.1. üstömdük kılıuçu (үстөмдүк кылуучу): Hakimiyet, üstünlük kılan. "... aytkın Alla bardık nersenin caratuuçusu cana al ceke üstömdük kılıuçu." 13/16, 12/39, 14/48.

3.17.2. gaalib (гаалыб): Galip. "... eç kandaı Kudaı cok, calgız, gaalib Alla gana bar." 38/65.

3.17.3. gaalib-ceñüüçü (гаалыб-жеңүүчү): Galip-yenen. "... Al ceke-calgız cana

¹ Bu ayette bu karşılık hem "ğafūr" hem de "vedūd" kelimesi için kullanılmıştır.

gaalib-cenüüçü Alla." 39/4.

3.17.4. gaalib zat (гаалыб зат): Galip kişi. " ... Bir künde padişalık kimdiki? Ceke calgız gaalib zat – Allanıki? ... " 40/16.

3.18. وَهَاب el-Vehhâb: Karşılıksız Olarak Çok Nimet Veren

3.18.1. tartuu kılıuçu (тартуу кылуучу): Hediye veren. " ... Allette sen gana (bardık cakşılıktardı) tartuu kılıuçu sun!" 3/8, 38/35.

3.18.2. bereşendüü (берешендүү): Çok cömert. " Ce kudurettüü cana bereşendüü rabbiñdin irayım ... " 38/9.

3.19. رَزَاق er-Rezzâk: Bol Nimet, Rızık Veren

3.19.1. ırıskı berüüçü (ырыскы берүүчү): Rızık veren. " Anmkeni Allanın özü gana ırıskı berüüçü... " 51/58.

3.20. فَتَّاح el-Fettâh: İyilik Karılarını Açan

3.20.1. öküm kılıuçu (өкүм кылуучу): Hüküm kılan. " ... Allanın özü gana (adilet memen) öküm kılıuçu cana bilüüçü " 34/26.

3.21. عَلِيم el-Âlim: Bilen, Anlayan

3.21.1. bilüüçü (билүүчү): Bilen, bilici. " ... Al kayıp cana şahadattı bilüüçü ... " 6/73, 23/92, 32/6, 34/3, 64/18, 72/26, 35/8.

3.21.2. bilüüçü zat (билүүчү зат): Bilen kişi. " ... Andan soñ kömüskö menen körümöönü bilüüçü zatka kaytarılarsınar ... " 9/94, 9/105, 13/9, 39/46, 59/22.

3.21.3. bilgen (билген): Bilen. " ... Andan soñ siler gaybu şahadattı bilgenga kaytarılarsınar ... " 62/8.

3.22. قَابِض el-Ķâbiz: Dilediğine Rızık Daraltan, Ölüm Zamanı Gelenlerin Ruhlarını Kabzeden

3.22.1. tutam-çengelinde bolan (тутам-ченгел болан): Avuç-pençesinde olan " ... bütküil cer kıyamât küñünde anın tutam-çengelinde (bolot)... " 39/67.

3.23. El-Bâsıt: Dilediğine Rızık Bol Veren

Bu kelime, fiil olarak geçmektedir.

3.24. خَافِض el-Ķâfiz: Şan ve Şeref Bakımından Kâfirleri Alçaltan, Değersiz Kılan, Cezalandıran

Bu kelime, fiil olarak geçmektedir.

3.25. حَافِظ el-Ķafiz: Varlıkları Yok Olmaktan Koruyan

3.25.1. küzötüp turuuçu (күзөтүп туруучу): Gözetip duran. " ... Rabbiñer bardık

nersenin üstündö küzötüp turuuçu." 34/21.

3.25.2. baykoo salıp turuuçu (байкоо салып туруучу): Gözetleyen. "... kişilerin üstündö Alla baykoo salıp turuuçu, sen alardın üstündö ökül-karoolçu emessiñ." 42/6.

{11/57 bu ayette kelime fiil olarak (küzötüp körüp turat) tercüme edilmiştir.}

3.26. رافع er-Râfi': Mü'minleri Yücelten İzzet ve Şeref Veren

Bu kelime, fiil olarak geçmektedir.

3.27. El-Muzil: Boyun Eğdiren, Alçaltan, Zillet Veren

Fiil olarak geçiyor. 3/26. Tüzillü

3.28. El-Muiz: Yücelten İzzet ve Şeref Veren

Fiil olarak 3/26 tuizzu.

3.29. العجلال el-Celal-Celîl: Azamet Sahibi

3.29.1. uluuluk eesi (улуулук эеси): Büyüklük, yücelik. " Uluuluk cana ay köldük eesi bolğon Rabbyñdın cüzü-özü gana tübölük kalat." 55/27, 55/78.

3.30. مُتَعَال el-Müte'âl: Pek Yüce, Eksikliklerden Berî

3.30.1. uluu zat (улуу зат): Büyük-yüce kişi. "Al kömüskö menen körünöoçü bilüüçü uluu cana biyik zat." 13/9.

3.31. سميع es-Semî': Bütün Her Şeyi İşiten

3.31.1. uguuçı (угуучу): Dinleyici. "... Albette sen uguuçı, bilüüçüsiñ!" 2/127, 2/181, 2/224, 2/227, 2/244, 2/256, 3/34, 3/35, 3/121, 4/58, 5/76, 6/13, 6/115, 7/200, 8/17, 8/42, 8/53, 8/61, 9/98, 9/103, 10/65, 12/34, 14/39, 21/4, 22/61, 22/75, 24/21, 24/60, 29/5, 29/60, 31/28, 34/50, 40/56, 42/11, 44/6, 49/1, 3/38.

3.31.2. eşitüüçü (ешитүүчү): İşitici. "... Al eşitüüçü, bilüüçü." 2/137.

3.31.3. uguuçı zat (угуучу зат): Dinleyici kişi. "... Alla uguuçı, körüüçü zat" 4/134, 4/148, 17/1, 26/220, 40/20, 41/36, 58/1.

3.32. مُرْشِد er-Reşîd (mürşid): Kullarına Doğru Yolu Gösteren, İrşad Eden.

3.32.1. tuura colgo coldooçu-bağıttoçu (туура жолго жолдоочу-багыттоочу): Doğru yola yönlendiren, kılavuz, rehber. "... al için tuura colgo coldooçu-bağıttoçu bir da dos taba albaysıñ" 18/17.

3.33. سَرِيعُ الْحِسَابِ serî'ü'l-hisâb (hâsibîn): Çok Hızlı Hesaba Çeken, Hesab Alan

3.33.1. tez esep-kısap kılıuçu zat (тез эсеп-кысап лыкуучу зат): Çabucak hesap-kitap kılan (sorgulayan) kişi. "... Alla bolso (bardikişti) tez esep-kısap kılıuçu zat." 2/202, 3/19, 6/62, 40/17.

3.33.2. tez ele esep-kısap kılıuçu zat (тез эле эсеп-кысап кылуучу зат): Çabucak hesap-kitap kılan (sorgulayan) kişi. “... *Albette Alla tez ele esep-kısap kılıuçu zat.*” 3/199.

3.33.3. abdan tez esep-kısap kılıuçu zat (абдан тез эсеп-кысап кылуучу зат): Tamamen, büsbütün hemen hesap-kitap kılan kişi. “... *Albette, Alla abdan tez esep-kısap kılıuçu zat*” 5/4.

3.33.4. tez esep-kısap kılıuçu (тез эсеп-кысап кылуучу): Hemen, çabucak hesap kitap kılan. “... *Alla öküm kılat-anın ökümiün tekşerüüçü cok. Al tez esep-kısap kılıuçu*” 13/41.

3.33.5. abdan tez esep-kıtep kılıuçu (абдан тез эсеп-китеп кылуучу): Tamamen, büsbütün hemen hesap-kitap kılan. “... *Albette, Alla abdan tez esep-kıtep kılıuçu*” 14/51.

3.33.6. ceterlik esep-kısap kılıuçu (жетерлик эсеп-кысап кылуучу): Yeterli derecede hesap kitap kılan. “... *biz özübüz ceterlik esep-kısap kılıuçu*” 21/47.

3.33.7. esep-kısap abdan tez kılıuçu (есеп-кысапты абдан тез кылуучу): Hesabı kitabı büsbütün erkenden kılan. “... *Alla esep-kısap abdan tez kılıuçu.*” 24/39.

3.34. بصير el-Başîr: Küçük-Büyük Herşeyi Hakıyla Gören

3.34.1. körüp turuuçu (көрүп туруучу): Görüp duran. “... *Albette Alla kılıp catkan işiñerdi körüp turuuçu.*” 2/233, 2/237, 3/15, 3/20, 34/11, 35/31, 40/44, 40/56, 42/11, 42/27, 49/18, 57/4, 60/3, 64/2, 67/19, 84/15.

3.34.2. körüüçü (көрүүчү): Gören, görücü. “... *Alla kılıp catkan işiñerdi körüüçü*” 3/156, 3/163, 5/71, 22/61, 22/75, 31/28.

3.34.3. körüüçü zat (көрүүчү зат): Görücü kişi. “... *Albette Alla uguuçu cana körüüçü zat.*” 4/58, 4/134, 17/1, 58/1.

3.34.4. baykooçu (anlayıcı, görücü) байкоочу: Müşahid gözetleyen. “... *Rabbıñdın özü pendelerinin küñöölörünön cеткиликтүү kabardar, baykooçu.*” 17/17.

3.34.5. körüp turuuçu bolgon zat (көрүп туруучу болгон зат): Görüp duran kişi. “... *Albette, al pendelerinen kabardar (alardı) körüp turuuçu bolgon zat.*” 17/30, 17/96, 33/9.

3.34.6. körüp turuuçu zat (көрүп туруучу зат): Görüp duran kişi “ *Albette, sen bizdi körüp turuuçu zatsın.*” 20/35, 35/45, 40/20, 48/24.

3.35. حكيم el-ḥakîm: Bütün Emir ve İşleri Yerli Yerinde Olan

3.35.1. daanışmandık egesi (даанышмандык эгеси): İlim ve irfan sahibi. “ *Albette, sen özün ilim cana daanışmandık egesisiñ*” 2/32.

3.35.2. daanakerlik egesi (даанакерлик эгеси): Bilgi, akıl sahibi. "... *Albette, sen kuduret cana daanakerlik egesisiñ*" 2/129.

3.35.3. daanıñman zat (дааныñман зат): İlim ve irfan sahibi kişi. "... *Albette, Alla kudurettüü, daanıñman zat.*" 2/209, 2/240, 14/4.

3.35.4. daanıñman (дааныñман): İlim ve irfan sahibi. "... *Albette, Alla kudurettüü cana daanıñman.*" 2/220, 2/228, 2/260, 3/6, 3/18, 3/62, 6/18, 6/83, 6/128, 6/139, 8/10, 8/63, 8/67, 9/15, 9/28, 9/40, 9/60, 9/71, 9/97, 9/106, 9/110, 11/1, 22/52, 27/6, 27/9, 39/1, 46/2.

3.35.5. daanalık eesi (дааналык эеси): Bilgi, anlayış sahibi. "... *Negizinen ceñiş küç-kuduret cana daanalık eesi bolgon Allanın dargöyüinen gana kelet.*" 3/126.

3.35.6. daanıñmandık eesi (дааныñмандык эеси): İlim ve irfan sahibi "... *Albette, Alla bilim cana daanıñmandık eesi!*" 4/11, 4/26, 4/158, 4/165, 5/38, 5/118, 6/73, 8/49, 8/71, 12/6, 12/83, 12/100, 15/25, 24/10, 24/18, 24/58, 24/59, 29/26, 29/42, 30/27, 31/9, 31/27, 34/1, 34/27, 35/2, 40/8, 41/42, 42/51, 43/84, 57/1, 59/1, 59/24, 60/10, 61/1, 62/1, 62/3, 64/18, 66/2.

3.35.7. daanıñmandık eesi bolgon zat (дааныñмандык эеси болгон зат): İlim ve irfan sahibi olan kişi. "... *Alla bilim cana daanıñmandık eesi bolgon zat*" 4/17, 4/24, 4/56, 4/92, 4/104, 4/111, 4/130, 16/60, 33/1.

3.35.8. akıykat eesi (акыйкат эеси): Hakikat sahibi. "... *Alla bilim cana akıykat eesi!*" 4/170.

3.35.9. hikmattuu (һикматтуу): Hikmetli, hikmet sahibi. "*Kudurettüü cana hikmattu Alla sağa cana senden murunku mina uşunday bahıy kılat.*" 42/3, 45/2.

3.35.10. hikmat eesi (һикмат эеси): Hikmet sahibi. "... *Al kuduret cana hikmat (bilim) eesi!*" 45/37, 49/8, 51/30, 60/5.

3.35.11. hikmat eesi bolgon zat (һикмат эеси болгон зат): Hikmet sahibi olan kişi. "... *Alla bilim cana hikmat eesi bolgon zat.*" 48/4, 48/7, 48/19.

3.35.12. bilim eesi bolgon zat (билим эеси болгон зат): Bilim sahibi olan kişi. "... *Albette, Alla bilim cana ilim eesi bolgon zat.*" 76/30.

3.36. El-Hakem: Hüküm veren, Son Kararı Veren

Bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.37. عدل el-Adl: Mutlak Adalet Sahibi

3.37.1. adilettik (Адилеттик): Adillik. "*Albette, Alla adilettike, cakşı işterdi kıluuga cana tuuran-urukka küyümdüü boluuga ...*" 16/90.

3.38. لطيف el-Laţîf: Yarattıklarına Karşı Yumuşak Davranan, Çok Merhametli

3.38.1. meerimdüü (мееримдүү): Hoş, nazik, (nezaketli) sevimli "*Közdör ağa cete albayt, Al közdörgö cetet! Al meerimdüü cana kabardar zat.*" 6/103, 22/63, 33/34, 42/19, 67/14.

3.38.2. işke aşırıuçu zat (ишке ашыруучу зат): Gerçekleştiren-hayata getiren kişi. "... *Albette Rabbim özü kaalagan nersenı sezdirbey işke aşırıuçu zat.*" 12/100.

3.38.3. sergek (сергек): ihtiyatlı, hassas.".... *Antkenı, Alla segrek cana kabardar.*" 31/16.

3.39. خَبِير el-Ĥabîr: Her Şeyden Haberdar Olan, Gizli ve Açık Her Şeyi Bilen

3.39.1. kabardar bolgon zat (кабардар болгон зат): Haberdar olan kişi. "... *Albette Alla bilüüçü cana kabardar zat.*" 4/35, 6/73, 48/11.

3.39.2. kabardar zat (кабардар зат): Haberdar kişi."... *Al meerimdüü cana (ar nerseden) kabardar zat.*" 6/103, 4/94, 4/128, 4/135, 11/1, 22/63, 33/2, 33/34, 67/14.

3.39.3. kabardar (кабардар): Haberdar, haberi olan. "... *Alla kılıp catkan işınerden kabardar.*" 2/234, 2/271, 3/153, 3/180, 5/8, 6/18, 9/16, 11/111, 24/30, 24/53, 27/88, 31/16, 31/29, 31/34, 34/1, 42/27, 49/13, 57/10, 58/3, 58/11, 58/13, 59/18, 63/11, 64/8, 100/11, 17/17, 17/30, 17/96, 25/58, 35/31.

3.40. خَلِيم el-Ĥalîm: Çok Sakin, Hemen Öfkelenmeyen

3.40.1. cumşak (жумшак): Yumuşak,sakin. "... *Alla beymuktac cana cumşak*" 2/263.

3.40.2. cumşak zat (жумшак зат): Yumuşak,akin kişi. "... *Çımdıgında al cumşak cana keçirimdüü zat.*" 35/41.

3.40.3. booruker zat (боорукер зат): Merhametli, şefkatli kişi "... *Alla keçirimdüü, booruker zat.*" 2/225, 3/155, 4/12.

3.40.4. booruker (боорукер): Merhametli şefkatli. "... *dağı bilip koyguda, albette Alla keçirimdüü, booruker.*" 2/235, 17/44, 22/59, 64/17.

3.40.5. meerimdüü (мееримдүү): Hoş, nazik, (nezaketli) sevimli "... *Alla al nerselerdi keçip cibergen ele. Alla keçirimdüü, meerimdüü.*" 5/101.

3.40.6. cumşak bolgon zat (жумшак болгон зат): Yumuşak-sakin olan kişi. "... *Alla bilüüçü cana cumşak bolgon zat.*" 33/51.

3.41. عَظِيم el-ʿAzîm: Pek Ulu, Büyük, Yüce

3.41.1. uluk (улук): Büyük, yüce, amir. "... *Al eñ cogoru cana uluk.*" 2/255.

3.41.2. uluu (улуу): Büyük, yüce. "... *Asmandardağı cana cerdegi bar nerseler anıkı. Al biyik cana uluu.*" 42/4, 56/74, 56/96, 69/33, 69/52.

3.42. شَكُور eş-Şekûr: İbadet Eden Kullarının Mükâfatını Bolca Veren

3.42.1. abdan şügür kılıuçu (абдан шүгүр кылуучу): Pek, gayet şükür kılan. "... *Albette al keçirimdüü cana abdan şügür kılıuçu.*" 35/30.

3.42.2. ötö şügür kılıuçu (өтө шүгүр кылуучу): Son derece, pek ziyade şükür

kılan. "... Çımdığımda, parvardigeribiz keçirimdüü cana ötü şügür kılıuçu." 35/34.

3.42.3. cakşılıktı bilüüçü (жакшылыкты билүүчү): İyiliği bilen. "... Allette Alla keçirim kılıuçu cana cakşılıktı bilüüçü." 42/23.

3.43. عليّ el-ʿAliyy: Şanı, Şerefi ve Kudreti Yüce Olan

3.43.1. eñ cogoru (ең жогору): En yukarı, en yüce. "... Al eñ cogoru cana uluk." 2/255,4/34, 22/62, 31/30, 40/12.

3.43.2. biyik zat (бийик зат): Büyük-ulu kişi. "... Al biyik cana uluu zat deşip." 34/23, 42/4, 42/51.

3.44. كبير el-Kebîr: Her Yönüyle Büyük, Yüce

3.44.1. uluk zat (улук зат): Yüce kişi. "... Allanın özü gana eñ cogoru cana uluk zat ekendiği." 22/62, 31/30, 34/23.

3.44.2. uluk (улук): Büyük, yüce, amir. "... Mina emi bardık öküm eñ cogoru cana uluk Allanıki." 40/12.

3.44.3. biyik zat (бийик зат): Büyük-ulu kişi. "Al kömüskö menen körünöçü bilüüçü uluu cana biyik zat." 13/9.

3.45. مُقِيت el-Muqîit: Her Şeye Gücü Yeten, Rızık Veren

3.45.1. kudurettüü zat (Кудуреттүү Зат): Kudretli-güçlü kişi. (Allah) "... Alla bardık kudurettüü zat." 4/85.

3.46. كريم el-Kerîm: Değerli, Şerefli, Çok Nimet Veren, Nimet ve İhsanı Bol Olan

3.46.1. bereşen coomarttik eesi (берешен жоомарттык эеси): Cömertlik sahibi. "... Kim şügürsüzdük kılca anda allette Rabbim muktac emes cana beşeren coomarttik eesi." 27/40.

3.46.2. uluu (улуу): Büyük, yüce. "Ey insan, emne seni uluu Rabbîñ tuuraluu aldap koydu?!" 82/6.

3.47. رَقِيب er-Raқîb: İnsanların Hallerini, Sözlerini, Yaptıklarını ve Davranışlarını Bilen

3.47.1. küzötüüçü (күзөтүүчү): Gözetici, gözeten. "... sen özün alardın üstündö küzötüüçü bolduñ..." 5/117.

3.47.2. közömöldöp turuuçu zat (көзөмөлдөп туруучу зат): İyice görüp duran kişi. "... Alla bardık nersenin közömöldöp turuuçu zat." 33/52.

3.47.3. küzötüüçü bolgon zat (күзөтүүчү зат): Gözetici olan kişi. "... Allette Alla üstünördö küzötüüçü zat." 4/1.

3.48. مُجِيب el-Mucîb: Duaları, İstekleri, Dilekleri Kabul Eden, Sıkıntıları Gideren

3.48.1. (dubalarga) coop kılıuçu [(дубаларга) жооп кылуучу]: (dualara) cevap veren. "... *albette rabbim cakın cana (dubalarga) coop kılıuçu*" 11/61.

3.49. واسباع-el-Vâsi': İlim ve Merhameti Her Şeyi Kuşatan

3.49.1. orop-kamtıp aluuçu (ороп-камтып алуучу): Birleştiren-saran. "... *Çındıgında Alla orop-kamtıp aluuçu bilüüçü.*" 2/115.

3.49.2. coomarttıgı keñ (жоомарттыгы кең): Çok cömert. "... *Alla (coomarttıgı) keñ bilüüçü zat.*" 2/261.

3.49.3. peyili keñ (пейили кең): Nezaketi-zerafeti geniş. "... *Alla (peyili) keñ*" 2/268.

3.49.4. bereşen-coomarttıgı keñ (бешерен-жоомарттыгы кең): Cömertliği geniş. "... *Alla bereşen- coomarttıgı keñ, bilüüçü.*" 2/247, 5/54, 24/32.

3.49.5. bereşen-peyili keñ zat (бешерен-пейили кең зат): Cömertliği-nezaketi geniş kişi. "... *Alla bereşen-peyili keñ zat ...*" 3/73.

3.49.6. bereşen-coomarttıgı keñ zat (бешерен-жоомарттыгы кең зат): Cömertliği geniş kişi. "... *Alla bereşen-coomarttıgı keñ cana daanışmandık eesi bolgon zat.*" 4/130.

3.50. وئود-el-Vedûd: Mü'minleri Çok Seven, Kulları tarafından Çok Sevilen

3.50.1. dos kılıuçu (дос кылуучу): Dost kılan. "... *Albette Rabbim meerimdüü cana dos kılıuçu.*" 11/90.

3.50.2. keçirimdüü dos (кечиримдүү дос): Merhametli-şefkatli dost. "*Al keçirimdüü dos.*" 85/14.

3.51-52. ماجيد - مچيد el-Mecîd-Mâcid: Çok Şerefli, Çok İtibarlı

3.51.1. uluu zat (улуу зат) Büyük-yüce kişi. "...*albette al alkış-maktoo eesi cana uluu zat.*" 11/73, 85/15.

3.53. El Bâis: Ölümünden Sonra Diriltlen

Bu kelime, ayetlerde fiil olarak geçmektedir.

3.54. شهيد eş-Şehîd: Her Şeyden haberdar olan, Her Şeyi Bilen

3.54.1. kübö bolgon zat (күбө болгон зат): Şahit olan kişi. "*Albette Allah bardık nersege kübö bolgon zat .*" 4/33, 33/55.

3.54.2. kübö (күбө): Şahit. "... *Akırı Alla kılıp catkan işteriñerge kübö go?*" 3/98, 4/79, 4/166, 6/19, 10/29, 10/46, 13/43, 17/96, 29/52, 34/47, 58/6.

3.54.3. bardık nersege kübö (бардык нерсеге күбө): Var olan her nesneye şahit. "*sen bardık nersege kübö'sün*" 5/117, 22/17, 41/53, 85/9.

3.54.4. kübö (күбөө): Şahit. "... Annın özü meni menen silerdin ortobuzda cetişeerlik kübö..." 46/8, 48/28.

3.55. حَقَّ el-Ḥaqq: Varlığında Şüphe Olmayan

3.55.1. özü gana çınik (өзү гана чынык): Kendi yalnız gerçek. "Buğa sebep Allanın özü gana çıntığı Kuday ekendigi ..." 22/62.

3.56. وَكَيْل el-Vekîl: Güvenilen, Koruyucu, Yardım Eden

3.56.1. tayanıç (тайаныч): Dayanak. "Allanın özü ceteerlik tayanıç" 4/81.

3.56.2. ökül (өкүл): Vekil. "Al zat eñ cakşı işeniçtiü ökül deşti" 3/173, 4/171, 17/2.

3.56.3. ökül-tayanıç (өкүл-тайаныч): Vekil-dayanak. "Allanın özü ceteerlik ökül-tayanıç" 4/132.

3.56.4. ökül-saktap turuuçu (өкүл-сактап туруучу): Dayanak-Muhafaza edip duran, koruyan. "Al bardık nersenin ökül-saktap turuuçu" 6/102.

3.56.5. bakıl-başkarıp turuuçu (бакыл-башкарып туруучу): İdare edip duran. İdareci. "Alla bardık nersenin üstündö bakıl-başkarıp turuuçu" 11/12.

3.56.6. ökül-kübö (өкүл-күбө): Vekil-Şahit. "Alla (özi) ökül-kübö dedi" 12/66.

3.56.7. saktocu (сакточу): Koruyan, muhafaza eden. "Rabbim özü ceteerlik saktocu" 17/65.

3.56.8. kübö (күбө): Şahit. "Alla aytıp caktan sözübüzge kübö" 28/28.

3.56.9. ökül-saktocu (өкүл-сакточу): Vekil-koruyan. "Allanın özü ceteerli ökül-saktocu" 33/3, 33/48.

3.56.10. ökül-kopgoçu (өкүл-копгочу): Vekil-koruyucu. "Al bardık nersenin üstündö ökül-kopgoçu" 39/62, 73/9.

3.57. وَلِي el-Velî: Dost, Sahip, Yardım Eden.

3.57.1. dos (дос): Dost. "Alla momundardın dosu" 2/257, 3/68, 3/122, 4/45, 5/55, 6/127, 34/41, 42/9, 42/28, 42/31, 45/19.

3.57.2. ege (ere): Sahip. "Özüñ egebizdin..." 7/155, 7/196, 12/101.

3.58. وَالِي el-Vâli: (Allah'ın ismi, veli anlamında) Koruyup Gözeten, Kâinatı Yöneten

3.58.1. ökümdar (өкүмдар): Hükümdar. "...oşondoy ele alar üçün andan özge ökümdar cok." 13/11.

3.59. قَوِي el-Ḳaviyy: Her Şeye Gücü Yeten, Kuvvetli.

3.59.1. kubat eesi (кубат эеси): Kuvvet sahibi. "Alla kubat eesi cana azabı katuu" 8/52, 40/22.

3.59.2. küç-kuduret eesi (күч-кудурет эеси): Güç-kuvvet sahibi. "Albette rabbin çınığı küç-kuduret eesi" 11/66.

3.59.3. küçtüü (күчтүү): Güçlü, kuvvetli. "Şeksiz Alla küçtüü, kudurettüü" 22/40, 22/74, 33/25, 42/19, 57/25, 58/21.

3.60. ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ el-Zü'l-ğuvveti'l metin: Çok Kuvvetli, Kudretli.

3.60.1. küç-kubat eesi cana kudurettüü (күч-кубат эеси жана кудуреттүү): Güç-kuvvet sahibi ve kudretli. "... ırskı berüüçü, küç-kubat eesi cana kudurettüü." 51/58.

3.61. el-ğamid: Çok Övülen, Övgüye Layık

3.61.1. maktoogo ılayık zat (мактоого ылайык зат): Övgüye layık kişi. "... albette Alla beymuktac cana maktoogo ılayık zat" 2/267.

3.61.2. maktoogo tatıktuu zat (мактоого татыктуу зат): Övgüye layık kişi. "... Alla eç nersege muktac bolbogon cana maktoogo tatıktuu zat" 4/131, 35/15.

3.61.3. alko-maktooo eesi (алкоо-мактоо эеси): Hayır dua-övgü sahibi. "... Alla beymuktac alko-maktooo eesi." 14/8, 22/64, 41/42.

3.61.4. alko-maktoogo tatıktuu zat (алкоо-мактоого татыктуу зат): Hayır duaya-övgüye layık kişi. "... albette Alla beymuktac cana alko-maktoogo tatıktuu zat." 31/12.

3.61.5. alko-maktoogo ılayık zat (алкоо-мактоого ылайык зат): Hayır duaya-övgüye layık kişi "... Albette Allanın özü gana beykacat (eç nersege) muktac bolbogon cana alko-maktoogo ılayık zat." 31/26, 34/6.

3.61.6. maktoogo-alkışka ılayıktuu zat (мактоого-алкышка ылайыктуу зат): Övgüye-hayır duaya layık kişi. "... al uçurda albette Allanın özü (bardık aalamdan) beymuktac cana maktoogo-alkışka ılayıktuu zat." 57/24.

3.61.7. maktoogo ılayıktuu zat (мактоого ылайыктуу зат): Övgüye layık kişi. "... albette Alla muktac emes cana maktoogo ılayıktuu zat." 60/6.

3.61.8. maktoogo-alkoogo ılayıktuu zat (мактоого-алкоого ылайыктуу зат): Övgüye-hayır duaya layık kişi. "... Alla muktac emes cana maktoogo-alkoogo ılayıktuu zat." 64/6.

3.61.9. maktooo, atak-dañk eesi (мактоо,атак-данк эеси): Övgü, unvan, şöhret sahibi. "Al maktooo, atak-dañk eesi bolgon zat" 42/28.

3.61.10. maktooo eesi (мактоо эеси): Övgü sahibi. "Alar (momundardan) calağ gana al(momun) dar kuduret cana maktooo eesi bolgon Allaga..." 85/8, 14/1.

3.61.11. alkış-maktooo eesi (алкыш-мактоо эеси): Hayır dua-övgü sahibi. "Albette al alkış-maktooo eesi cana uluu zat" 11/73.

3.62. El-Muhsi: Her Şeyi Bilen

Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir.

3.63. El-Mübdi: İlk Yaratan

Bu kelime, Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.64. El-Mu'îd: Yaratıklarını Ölümlelerinden Sonra Tekrar Diriltecek Olan

Bu kelime, Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.65. el-Muhyî: Varlıklara Hayat Veren

3.65.1. tiriltüüçü (тирилтүүчү): Dirilten. "... (Alla) ölüktördü de tiriltüüçü..." 30/50.

3.65.2. tiriltken zat (тирилткен зат): Dirilten kişi. "... tiriltken zat ölüktördü da tirilte alat..." 41/39.

3.66. El-Mümit: Varlıkların Hayatına Son Veren, Canlarını Alan

Bu kelime, Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.67. el-Ḥayy: Yaşayan, Diri, Ezeli ve Ebedi Olan

3.67.1. tirüü (тирүү): Diri, canlı. "Al tirüü cana tübölük turuuçu" 2/255, 3/2.

3.67.2. tirüü zat (тирүү зат): Diri, canlı kişi. "Al tirüü zat" 40/65.

3.68. el-Qayyûm: Her Şeyin Varlığı Kendisine Bağlı

3.68.1. tübölük turuuçu (түбөлүк туруучу): Daima, her zaman var olan. "Al tirüü cana tübölük turuuçu" 2/255, 3/2, 20/111.

3.69. El-Vâcid: Zengin, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan

Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir.

3.70. el-Vâhid: İsim ve Sıfatlarında Eşi ve Benzeri Bulunmayan

3.70.1. calgız (жалгыз): Yalnız, tek. "Teñiriner (Alla) calgız Teñir" 2/163, 2/133, 12/39, 38/65, 5/73, 9/31, 14/48, 14/52, 16/22, 18/110, 21/108, 37/4, 41/6.

3.70.2. ceke (жеке): Ayrı, tek başına, yalnız. "... Aytkm: Alla bardık nersenin caratuuçusu cana al ceke üstömdük kılıuçu" 13/16.

3.70.3. ceke-calgız (жеке-жалгыз): Yalnız-tek başına. "Eç şek-kümönsüz Alla ceke-calgız" 4/171, 39/4, 40/16, 6/19.

3.70.4. bir (Бир): Bir, tek. "...bolgonu bir gana Teñir bar ..." 16/51, 22/34, 29/46, 38/5.

3.71. el-Eḥad: Eşi ve Benzeri Bulunmayan

3.71.1. Bir (Бир): Bir, tek. "Aytkm al Alla bir" 112/1.

3.72. el-Şamed: Her Şey Kendisine Muhtaç Olan

3.72.1. közdönüüçü (Көздөнүчүү): Gözetleyen. “Alla (bardık kacet-suroolor menen) közdönüüçü” 112/2.

3.73. el-Ğadir: Çok Güçlü, İstedigini İstedigi Gibi Yapabilen

3.73.1. küçü cetküüçü (күчү жеткүүчү): Gücü yetici. “Şeksiz Alla ar nersege küçü cetküüçü” 2/20, 2/284, 5/40.

3.73.2. kudurettüü zat (кудуреттүү зат): Kudretli-güçlü kişi. (Allah) “Alla ar nersege kudurettüü zat ekenin bilbediñbi?” 2/106.

3.73.3. kudureti cetüüçü (кудурети жетүүчү): Kudreti yetici. “Albette, Alla ar nersege kudureti cetüüçü” 2/109.

3.73.4. kudurettüü (кудуреттүү): Kudretli-güçlü. “Albette, Alla ar nersege kudurettüü” 2/148, 3/26, 3/29, 3/165, 3/189, 5/17, 5/19, 5/120, 6/17, 8/41, 9/39, 11/4, 16/70, 16/77, 22/6, 22/39, 24/45, 25/54, 29/20, 30/50, 30/54, 42/9, 42/50, 46/33.

3.73.4. kadir (кадир): Her şeye gücü yeten. Çok güçlü. “Albette, Alla bardık nersege nersege kadir ekenin bilemin dedi” 2/259, 41/39, 57/2, 59/6, 60/7, 64/1, 65/12, 66/8, 67/1.

3.73.5. kudureti cetüüçü zat (кудурети жетүүчү зат): Kudreti yeten kişi. “Alla buga kudureti cetüüçü zat” 4/133.

3.73.6. kudurettüü bolgon zat (кудуреттүү болгон зат): Kudretli olan kişi. “Alla ar nersege kudurettüü bolgon zat” 33/27.

3.73.7. kudureti cetet (кудурети жетет): Kudreti yeten. “Albette Alla bardık nersege kudureti cetet” 35/1.

3.73.8. kuduret eesi bolgon zat (кудурет эеси болгон зат): Kudret sahibi olan kişi. “Antkeni al ilim cana kuduret eesi bolgon zat” 35/44.

3.73.9. kadir bolgon zat (кадир болгон зат): Çok güçlü olan kişi. “Alla bardık nersege kadir bolgon zat” 48/21.

3.73.10. kuduret eesi (кудурет эеси): Kudret sahibi. “Antkeni Alla kuduret eesi ar dayim keçirüüçü zat” 4/149.

42/29²

3.74. el-Muğtedir: Her Şeye Gücü Yeten, Kudretli

3.74.1. kudurettüü zat (кудуреттүү зат): Kudretli-güçlü kişi. (Allah) “Alla bardık nersege kudurettü zat” 18/45, 54/42.

² Bu ayette bu kelimenin tercümesi yapılmamış.

3.74.2. kadir (кадир): Her şeye gücü yeten. Çok güçlü. “Biz alarga (azap berüüğe) kadirbiz” 43/42, 54/55.

3.75. El-Muqaddim: Öne Alan

Bu kelime, Kur’ân-ı Kerîm’de fiil olarak geçmektedir.

3.76. El-Mue’hhir: Geriye Bırakan

Bu kelime, Kur’ân-ı Kerîm’de fiil olarak geçmektedir.

3.77. الأُولُ el-Evvel: Öncesi Olmayan

3.77.1. algaçkı (алгачкы): Birinci, baştaki. “Algaçkı da, akırkı da, açık da, çaşıruun da anın özi...” 57/3.

3.78. آخر el-Âhir: Sonu Olmayan, Sonsuz.

3.78.1. akırkı (акыркы): Son, nihai. “Algaçkı da, akırkı da, açık da, çaşıruun da anın özi...” 57/3.

3.79. ظاهر ez-Zâhir: Varlığı Her Şeyden Belli Olan

3.79.1. açık (ачык): Açık, gizli olmayan, aşikar. “Algaçkı da, akırkı da, açık da, çaşıruun da anın özi...” 57/3.

3.80. باطن el-Bâtin: Mahiyeti Akıl ile İdrak Olunamayan

3.80.1. çaşıruun (жашыруун): Saklanmış, gizli. “Algaçkı da, akırkı da, açık da, çaşıruun da anın özi...” 57/3.

3.81. بَرّ el-Berr: Çok Lütufkâr, Çok Merhametli

3.81.1. İrayımduu (Ырайымдуу): Rahmetli, iyi kalpli. “... albette anın özi gana İrayımduu cana Meerimdüü.” 52/28.

3.82. تَوَّاب et-Tevvâb: Tevbeleri Çok Kabul Eden

3.82.1. toobolordu kabil kılıuçu (тооболорду кабыл кылуучу): Tövbeleri kabul kılıcı. “Al toobolordu kabil kılıuçu meerman zat” 2/37, 2/54, 2/160, 4/16, 4/64, 24/10.

3.82.2. toobolordu kabil etüüçü (тооболорду кабыл этүүчү): Tövbeleri kabul edici. “Albette sen toobolordu kabil etüüçü, İrayımduusuy” 2/128, 49/12.

3.82.3. toobolordu kabil kılğan zat (тооболорду кабыл кылган зат): Tövbeleri kabul eden kişi. “... toobolordu kabil kılğan meerimdüü zat dağı Allanın özü ekenin bilişpedibi” 9/104.

3.82.4. toobolordu kabil aluuçu (тооболорду кабыл алуучу): Tövbeleri kabul eden. “Albette Alla toobolordu kabil aluuçu, meerimdüü.” 9/118.

3.82.5. toobo-zardardı kabil kılıuçu zat (тообо-зардарды кабыл кылуучу зат):

Tövbe-inleme, hiçkırıkları kabul kılan kişi. "Antkeni al toobo-zardardı kabil kılıuçu zat" 110/3.

3.83. El-Müntekîm: Suçluları Cezalandıran

Bu kelime, fiil haliyle (müntekîmûn) geçer.

3.84. عَفْوًا el-^cAfüvv: Çok Affedici, Çok Bağışlayıcı

3.84.1. afu kılıuçu zat (афу кылуучу зат): Af kılıcı kişi. "... Antkeni, Alla afu kılıuçu-keçirimdüü zat." 4/99.

3.84.2. keçirüüçü zat (кечирүүчү зат): Affeden kişi (zat). "Antkeni Alla kuduret eesi ar dayim keçirüüçü zat" 4/149.

3.84.3. kümönsüz ötüüçü (күмөнсүз өтүүчү): Şüphesiz affeden. "... (bırok) Alla kümönsüz (künöölördön) ötüüçü, keçirimdüü zat." 58/2.

3.84.4. ötüüçü zat (өтүүчү зат): Affedici kişi. "... Albette Alla (künöölördü) ötüüçü cana keçirüüçü zat." 4/43.

3.84.5. keçirüüçü (кечирүүчү): Affedici. 22/60. (bu ayette bu karşılık hem "gafur" hem de "afüvv" kelimesi için kullanılmıştır.

3.85. رَوْفٌ er-Ra'ûf: Çok Merhametli, Çok Bağışlayıcı

3.85.1. meerimdüü (мееримдүү): Hoş, nazik, (nezaketli) sevimli. "Alla pendelerine kamkor, meerimdüü" 2/207, 2/143, 3/30, 16/7, 16/47, 22/65, 24/20, 57/9, 59/10.

3.85.2. booruker (боорукер): Merhametli şefkatli. "Albette al zat momundarga booruker, meerimdüü" 9/117.

3.86. مَالِكُ الْمُلْكِ el-Mâlike'l-mülk: Mülkün sahibi

3.86.1. mülk cana döölöt eesi (мүлк жана дөөлөт эеси): Mülk ve devlet sahibi. [Aytkm: "Ey mülk cana döölöt eesi bolgon Teñirim..."] 3/26.

3.87. اَدُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ez-Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm: İkrâm ve İhsan Sahibi

3.87.1. uluuluk cana ay köldük eesi (улуулук жана ай көлдүк эеси): Büyüklük ve ihsan sahibi. "Uluuluk cana ay köldük eesi bolgon Rabbiñdin..." 55/27.

3.87.2. uluuluk cana coomarttik eesi (улуулук жана жоомарттык эеси): Büyüklük ve cömertlik sahibi. "uluuluk cana coomarttik eesi bolgon Rabbiñdin naam-kuttuu-berekettüü." 55/78.

3.88. El-Muqsit: Adaletle Hükmeden

Kur'ân-ı Kerim'de geçmemektedir.

3.89. جَامِعٌ el-Câmi: Kıyamette İnsanları Bir Araya Toplayan

3.89.1. Toptoocu (Топтоочу): Toplayan, bir araya getiren. "... turgan bir küнге toптоочусун" 3/9.

3.90. El-Muğni: İnsanlara Mal-Mülk Veren, İnsanları Zengin Kılan

Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.91. El-Ma'ni: Olmamasını İsteddiği Şeylerin Olmasını Engelleyen

Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir.

3.92. ضَرَّ ed-Ḍarr: İstedığıne Zarar Verebilen

3.92.1. ziyan kılıucu: (зийан кылуучу) Ziyan kılıcı. "... eger Rahman (Alla) maga birer ziyan kılıucu kaalasa..." 36/23.

3.92.2. ziyan keltirüücü: (зийан келтирүүчү) Ziyan, kayıp getirici. "... eger Alla maganda birer ziyan keltirüücü kaalasa oşol..." 39/38, 10/107.

3.92.3. ziyan cetküüçü: (зийан жеткүүчү) Ziyan yetirici. "Aytkm: Eger (Alla) silerge birer ziyan (cetküüçü) kaalasa..." 48/11.

3.93. El-Nafi': Fayda Veren

Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir.

3.94. نُور en-Nûr: Aydınlatan, Işık Veren

3.94.1. nur (нур): Nur. "Alla asmandardı cana cerdin nuru ..." 24/35³.

3.95. هَادِي el-Hâdi: Doğru Yolu Gösteren

3.95.1. tuura colgo saluuçu (туура жолго салуучу): Doğru yola salıcı. "Alla ıyman keltirgen zattardı tuura colgo saluuçu" 22/54.

3.95.2. ceteckçi (жетекчи): Rehber, rehberlik eden. "Rabbıñdı özü ceteerlik ceteckçi cana carđamçı" 25/31.

3.96. بَدِيع el-Bedî': Bir Şeyi Başka Örneği Olmadan Yaratan

3.96.1. caratuuçu zat (жаратуучу зат): Yaratıcı kişi. "(Al) Cer menen asmandardı caratuuçu zat" 2/117.

3.96.2. payda kılıucu (пайда кылуучу): Meydana çıkarıcı. Yaratıcı. "Al asmandardı cana cerdi payda kılıucu" 6/101.

3.97. El-Bâkı: Sonu ve Ölümü Olmayan, Ebedi Olan

Kur'ân-ı Kerîm'de fiil olarak geçmektedir.

3.98. الْوَارِثُونَ el-Vâriş(in)(ün): Bütün Varlıkların Sahibi, Her Şeyi Yok Olduktan Sonra Kendisine Döndüren

Kur'ân-ı Kerim'de fiil olarak geçmektedir.

3.99. Es-Sabûr: Çok Çok Sabırlı

Kur'ân-ı Kerim'de geçmemektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada, Esmâ'ül-Hüsna'nın Kur'ân-ı Kerim'de isim olarak geçenlerinin Kırgız Türkçesi Kur'ân tercümesindeki karşılıkları ayetlerden tespit edilmiştir. Kur'ân'da fiil olarak geçenler ile Kur'ân'da bulunmayan isimler incelenmemiştir.

Bu çalışmada kelimeler, ekleri dikkate alınmadan köklerine göre sınıflandırılmıştır. Kelime grubu biçiminde olan tercüme için kelimenin ait olduğu diller dikkate alınmış; grubun oluşturulma biçimi dikkate alınmamıştır. Kırgız Türkçesi Kur'ân tercümesinde bazı isimlerin [Keçirimdüü gibi] tek, bazılarının da birden fazla kelime karşılığı vardır. Bazı isimlere (el-^cAfüvv isminde olduğu gibi) hem Türkçe hem Arapça hem de Farsça karşılıklar verilmiştir. Bazı isimlere ise kelime grubu şeklinde karşılıklar verilmiştir. Kelime grubu olarak verilenler, Türkçenin yapısına uygun bir biçimde yapılmıştır. Kelime grubu şeklinde elde edilen karşılıklarda kelimelerin dil sırası değişebilmektedir.

Allah'ın Kur'ân'da -isim olarak- yer alan 77 ismine Kırgız Türkçesi Kur'ân tercümesinde 227 karşılık vardır. Bu 227 karşılığın birbirinden farklı kelime sayısı 198'dir. 198 karşılığın 80'i ise Kırgız Türkçesi kelime veya kelime gruplarıyla yapılmıştır. Bu karşılıklar ve frekans sayıları şunlardır: Meerimdüü(5), Caşılıktı Bilüüçü(1), İrayımduu(2), Orop-kamtıp aluuçu(1), Keçirimdüü(2), Toptooçu(1), Meerman(1), Açık(1), Körüp-Bilip Turuuçu(1), Bardık Nersege Kübö(1), Booruker(2), Maktoo-Atak,dañk Eesi(1), Tirüü(1), Kübö(1), Bardık Nersege Küçü Cetüüçü(1), Algaçkı(1), Üstömdük Kılıuçu(1) Maktoo Eesi(1), Ege(1), Ceke(1), Üstömdük Eesi(1), Uluuluk Cana Ay Köldük Eesi(1), Calgız(1), Peyili Keñ(1), Boysunduruuçu(1), Caşıruun(1), Alkış-Maktoo Eesi(1), Çoñdık Eesi(1), Bardık Nerseni Caratuuçu(1), Ceke-Calgız(1), Bardık nersenin Caratutuucusu(1), Küçü Cetküüçü(1), Caratuuçu(1), Tuura Colgo Saluuçu(1), Bütkül Nerselerdin Caratuuucusu(1), Közdönüüçü(1), Bar Kılıuçu(1), Akırkı(1), Keçirüüçü(2), Tübölük Turuuçu(1), Keçirim Kılıuçu(1), Üstömdük Kılıuçu(1), Küçtüü(1), Tartuu Kılıuçu(1), Özü Gana Çınık(1), Bereşendüü(1), Alkoo-Maktoo Eesi(1), Daanakerlik Egesi(1), Daanalık Eesi(1), Sergek(1), Tiriltüüçü(1), Baykooçu(1), Cumşak(1), Uluk(2), Uluu(2), Eñ Cogoru(1), Küzötüüçü(1), Bir(2), Kübö(1), Saktooçu(1), Bilüüçü(1), Bilgen(1), Tutam-Çengel(1), Küzötüp Turuuçu(1), Baykoo Salıp Turuuçu(1), Uluuluk(1), Uguuçu(1), Eşitüüçü(1), Tuura Colgo Coldooçu-Bağıttooçu(1), Körüüçü(1), Cetekçi(1), Körüp Turuuçu(1), Tayanıç(1), Ökül(1), Ökül-Saktap Turuuçu(1), Bakıl-Başkarıp Turuuçu(1), Ökül-Kübö(1), Ökül-Saktooçu(1), Ökül-Kopgoçu(1).

Kırgız Türkçesi Kur'ân tercümesinde Allah'ın isimlerine karşılık bulunurken en çok başvurulan yollardan biri de Arapça kelimeler ile Kırgızca kelimeleri yan yana getirip ismin anlamını karşılayacak kelime grupları oluşturmaktır. Bu yolla da 74 karşılık bulunmuştur. Bunlar ve frekans sayıları: Abdan Şügür Kılıuçu(1), Afu Kılıuçu Zat(1), Akıykat Eesi(1), Alkoo-Maktoogo İlayık Zat(2), Alkoo-Maktoogo Tatktuu Zat(1), Aman Kılıuçu(2), Bilüüçü Zat(1), Biyik Zat(2), Booruker Zat(1), Bütkül Aalamdarga Muktac Bolbogon Zat(1), Caratuuçu Zat(1), Cumşak Zat(1), Cumşak Bolgon Zat(1), Ceterlik Esep-Kısap Kılıuçu(1), Kudurettüü Zat(4), Meerimdüü Zat(4), Meerimdüü Bolgon Zat(1), Kudreti Cetüüçü(1), Uluk Zat(1), Meerman Zat(1), Toobolordu Kabil Kılıuçu(1), Toobolordu Kabil Etüüçü(1), Toobolordu Kabil Kılğan Zat(1), Toobolordu Kabil Aluuçu(1), Toobo-Zardardı Kabil Kılıuçu Zat(1), Hikmat Eesi(1), Hikmat Eesi Bolgon Zat(1), Ötö Şügür Kılıuçu(1), Küç-Kuduret Eesi(2), Kudureti Cetet(1), Kuduret Eesi(3), Kuduret Egesi(1), Kuduret Eesi Bolgon Zat(1), Kudureti Cetüüçü Zat(1), Üstömdük Kılıuçu Aziz(1), Keçirimdüü Zat(2), Keçirimdüü Bolgon Zat(1), Tiriltken Zat(1), Keçirüüçü Zat(2), Keçirim Kılıuçu Zat(1), Eç Nersege Muktac Bolbogon Zat(1), Muktac Emes(1), Eç Nersege Muktac Emes(1), Muktac Bolbogon Zat(1), Gaalib-Cenüüçü(1), Ötüüçü Zat(1), Uлуу Zat(2), Uguuçu Zat(1), Rahman-Meerimdüü(1), İrayım Eesi(1), Tirüü Zat(1), İrayım Kılıuçu(1), Bereşen-Peyili Keñ Zat(1), Maktoogo İlayık Zat(1), Maktoogo İlayıktuu Zat(1), Kübö Bolgon Zat(1), Kudurettüü Bolgon Zat(1), Sıpat-Keyp Berüüçü(1), İrskı Berüüçü(1), Maktoogo-Alkoogo İlayıktuu Zat(1), Körüüçü Zat(1), Kadir Bolgon Zat(1), Körüp Turuuçu Zat(1), Körüp Turuuçu Bolgon Zat(1), Mülk Cana Döölöt Eesi(1), Bilim Eesi Bolgon Zat(1), İşke Aşıruuçu Zat(1), Kabardar Bolgon Zat(1), Kubat eesi(1), Közömöldöp Turuuçu Zat(1), Küzötüüçü Bolgon Zat(1), (Bubalarga) Coop Kılıuçu(1), Küç-Kubat Eesi Cana Kudurettüü(1).

Farsça ile Kırgızca kelimelerin birlikte oluşturduğu karşılıklar şunlardır: Kudurettü-Daanişman(1), Keçirim Kılıuçu Parvardiger(1), Keçirimdüü Dos(2), Daanişmandık Eesi(1), Daanişmandık Egesi(1), Bereşen Coomarttik Eesi(1), Dos Kılıuçu(1), Coomarttıgı Keñ(1), Bereşen-Coomarttıgı Keñ(1), Kümönsüz Ötüüçü(1), Uluuluk Cana Coomarttik Eesi(1), Zıyan Kılıuçu(1), Zıyan Keltirüüçü(1), Zıyan Cetküüçü(1), Payda Kılıuçu(1).

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte kullanıldığı karşılıklar da vardır: Abdan Tez Esep-Kitep Kılan(1), Abdan Tez Esep-Kısap Kılıuçu Zat(1), Bereşen Coomarttıgı Keñ Zat(1), Beykacat-Muktac Emes(1), Daanişmandık Eesi Bolgon Zat(1), Esep-Kısap Abdan Tez Kılıuçu(1), Tez Esep-Kısap Kılıuçu(1), Tez Esep-Kısap Kılıuçu Zat(1), Tez Ele Esep-Kısap Kılıuçu Zat(1).

Kırgız Türkçesi Kur'ân tercümesinde Esmâü'l-Hüsnâ'ya verilen Arapça karşılıklar şunlardır: Adilettik(1), Gaalib(1), Gaalib Zat(1), Hikmattuu(1), Kabardar (1), Kabardar Zat(1), Kadir(2), Kudurettüü(2), Nur(1), Rahman(1).

Farsça kelimelerle 3 isim tercüme edilmiştir. Bunlar: Padişâ(2), Daarışman(1), Dos(1).

Arapça ile Farsça kelimelerin yan yana getirilmesiyle elde edilen karşılıklar azdır: Beymuktac(1), Beymuktac Zat(1), Beykacat-Beymuktac(1), Beykacat(1), Daarışman Zat(1), Ökümдар(1).

Mütercimın Allah'ın isimlerine karşılık verirken çoğunlukla Türkçe tek bir kelime tercih etmediği daha çok birden çok kelime ile oluşturduğu, kelime gruplarına yer verdiği, bununla da yetinmeyip Türkçenin dışında Arapça ve Farsçadan da faydalandığı görülmektedir. Kanatımızca meselenin Allah'ın isimlerine tam ve doğru olarak karşılık bulma gibi hassas bir çalışma olması ve mütercimın bu noktada bir anlam eksikliği veya yanlışlığına sebebiyet vermek istememesi etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

- ARIKOĞLU, Ekrem vd. (2018), *Kırgızca-Türkçe Sözlük I-II*, Ankara, Bengü Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2013), *Osmalıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara, Aydın Yayınevi, 30.Baskı.
- KARAGÖZ, İsmail vd. (2010), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Ankara, DİB Yayınları, 5. Baskı.
- KASAPOĞLU ÇENGEL, Hülya (2005), *Kırgız Türkçesi Grameri*, Ankara, Akçağ yayınları, 1. Baskı.
- MANSUR, Alauddin (2001), *Kur'anı Karim*, Bişkek.
- ŞEMSEDDİN SAMİ, (2011), *Kâmûs-ı Türki, (Latin Harfleriyle)*, (Editör: Hüseyin Cengiz), İstanbul, İdeal Kültür ve Yayıncılık.
- ÜNLÜ, Suat (2007), "İlk Türkçe Kur'ân Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ", *Bursa, Uludağ Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, C: 16, S: 2, s: 215-285.
- YAZIR, Muhammet Hamdi (Elmalılı) (2009), *Kur'an-ı Kerim ve Satır Arası Meali*, (sad. Mustafa Özel), Konya, Kervan Yayın-Dağıtım,
- YUDAHİN, K. K., (Çev. Abdullah Taymas), (1998), *Kırgız Sözlüğü I-II*, Ankara, TDK Yayınları.